

نهنگ عنبر

مجید عمیق

نهنگ‌های عنبر برای برقرار کردن ارتباط با یکدیگر، از سیستم ردیاب صوتی (سونار) یا همان سیستم بازگشت امواج صوتی استفاده می‌کنند. به این ترتیب، می‌توانند محل طعمه را از ۱/۵ کیلومتری ردیابی کنند.

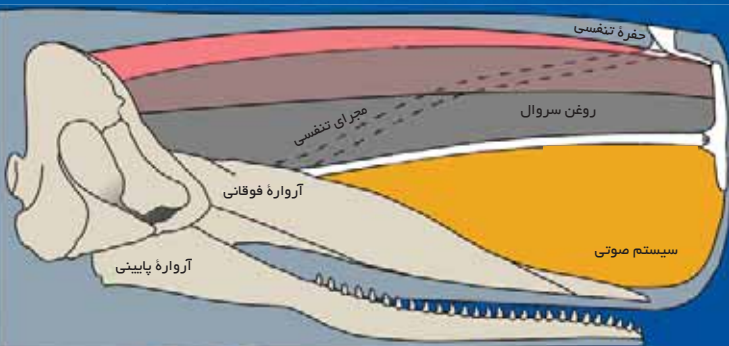
نهنگ

عنبر می‌تواند حدود ۲ ساعت در عمق یک کیلومتری آب غواصی کند، اما هنگامی که به سطح آب می‌آید، حداقل ده دقیقه زمان لازم است تا دوباره ذخیره اکسیژن مورد نیاز بدنش تأمین شود. البته اکسیژن را به صورت هوا ذخیره نمی‌کند، بلکه آن را در ماهیچه‌ها و چربی بدنش ذخیره می‌کند.

نهنگ عنبر گونه‌ای وال دندان‌دار است که در آب‌های گرم و معتدل اقیانوسی زندگی می‌کند.

شگفت‌آورترین موضوع در مورد نهنگ عنبر، به عمق آب رفتن این وال غول‌پیکر است که در عمق دو کیلومتری دنبال ده‌پایان می‌گردد تا آن‌ها را شکار کند؛ البته برای رفتن به عمق آب باید اکسیژن کافی ذخیره کند. نهنگ عنبراندام مخصوصی به نام روغن سر وال در ناحیه سر دارد که دمای ذوب این روغن ۲۹ درجه سانتی‌گراد است. یکی از سوراخ‌های بینی وال با این اندام مرتبط است. وقتی آب سرد از راه این سوراخ وارد می‌شود و با این ماده روغنی موم مانند تماس پیدا می‌کند، آن را به حالت جامد در می‌آورد. پس از آن، نهنگ عنبر بدنش را به سمت پایین متمایل می‌کند و سرش را در آب فرو می‌برد و موم ناحیه سرش جامد و متراکم می‌شود. بعد هم راه اعماق اقیانوس را در پیش می‌گیرد.

۱۰

این نهنگ می‌تواند حدوداً دو ساعت در عمق آب غواصی کند، اما همان ده دقیقه‌ای که برای اکسیژن‌گیری در سطح آب لازم دارد، فرصت خوبی برای شکار چیان وال فراهم می‌کند تا این حیوان را صید کنند.

صیادان از موم سر نهنگ عنبر که حدوداً چهارتن وزن دارد، برای تهیه گریس، موم، شمع و مواد روغنی استفاده می‌کنند. در ضمن وجود ماده معطر عنبر در روده این نهنگ، موجب نامیده شدن این وال به نام «نهنگ عنبر» شده است. از این ماده در تولید انواع عطرها استفاده می‌شود. سر نهنگ عنبر تقریباً یک سوم جثه‌اش را تشکیل می‌دهد. چشم‌هایش نیز بسیار کوچک‌اند، چرا که در اعماق تاریک اقیانوس کاربردی ندارند.

دیواره کیسه‌های هوایی شش‌های نهنگ عنبر را لایه غضروفی ظریفی پوشانده است. نهنگ عنبر پیش از رفتن به عمق آب، طی عمل بازدم، شش‌هایش را از هوا خالی می‌کند. البته خالی بودن کیسه‌های هوایی لازم است، برای این که وقتی دوباره به سطح آب باز می‌گردد، آن‌ها دوباره پر و منبسط می‌شوند.

وقتی نهنگ عنبر در عمق آب قرار دارد، فعالیت اندام‌هایش کند می‌شود. اکسیژن ذخیره او نیز در ماهیچه‌ها و چربی بدنش انباشته شده است، فقط اکسیژن اندام‌های حیاتی شامل قلب و طناب نخاعی را تأمین می‌کند. سایر اندام‌ها، به ناچار و به طور موقت، بدون اکسیژن کار می‌کنند.

می‌دانید که غواصان، وقتی به سطح آب باز می‌گردند، دچار عوارض کاهش ناگهانی فشار می‌شوند، اما نهنگ عنبر چنین نیست. توضیحش این است که هوا فقط شامل اکسیژن نیست، بلکه ۷۸ درصد آن را نیتروژن تشکیل می‌دهد. بنابراین، فشار زیاد وارده بر بدن در عمق آب، سبب حل شدن نیتروژن می‌شود و وقتی غواص به سطح آب می‌آید، با افت فشار روبه‌رو می‌شود و نیتروژن خون به صورت گازهایی حباب‌دار آزاد و سبب مسدود شدن رگ‌های خونی می‌شود. اما از آنجا که نهنگ عنبر قبل از غوطه‌ور شدن در آب هوای درون شش‌هایش را خارج می‌کند، در نتیجه در آن‌ها از نیتروژن خبری نیست و با چنین عوارضی روبه‌رو نمی‌شود.

بیشتر بخوانیم

مجموعه دایره المعارف علوم

اولاس، فرانسوا، مترجم: مهدی ضرغامیان

انتشارات: مدرسه • تلفن: ۸۸۸۰۰۳۲۴

حتماً شنیده‌اید که بعضی وقت‌ها وال‌ها در

ساحل به گل می‌نشینند. به احتمال، در اثر عفونت گوش یا آشفته‌گی در میدان مغناطیسی زمین، وال‌ها سمت ساحل را با دریا اشتباه می‌گیرند. بنابراین، وقتی نهنگ عنبر در میان گل و ماسه به دام می‌افتد، زیر بار سنگینی وزنش فرو می‌رود. در این شرایط، شش‌هایش از هوا پر می‌شوند و راه تنفسی‌اش مسدود می‌شود. بنابراین دچار خفگی می‌شود و مرگش حتمی است. از دست انسان هم برای به آب بازگرداندن آن کاری بر نمی‌آید.